

R.E.F.M. Nijhof
Bloemendaalseweg 313
Overveen
Te.: 023-32 64 28

EMBARGO
tot zaterdag 25 oktober 1975
10.00 uur

Beschouwing van de partijsecretaris van DS'70 - Ruud Nijhof - voor het congres van het Democratisch Actie Centrum 25 oktober 1975 te Rotterdam.

DAC, DS'70 en HET VIERDE ALTERNATIEF

Voorzitter, congres,

DS'70 en het DAC

Het DAC (Democratisch Actie Centrum) stelt zich tot doel te functioneren als een open platform waarop individuen, groeperingen en partijen en elkaar kunnen ontmoeten om te discussiëren over partijvernieuwing. Een discussie die kan uitmonden in de vorming van een nieuwe partij, zo mogelijk door een samenbundeling en integratie van een aantal bestaande groeperingen en partijen. Het DAC als organisatie kent derhalve deelnemers uit vele van de partijen die Nederland rijk is; in de coördinatiecommissie van het DAC bevinden zich op dit moment op persoonlijke titel leden vanuit D'66, DS'70, PvdA, PPR, LDP en partijlozen (voorwaar niet de kleinste groep onder het electoraat).

Voor de discussie tussen deze groeperingen en partijen is een eerste leidraad noodzakelijk. De thans voor ons liggende aanzet tot een beginselverklaring - die poogt, niet meer dan dat, enkele contouren aan te geven van een eigen politiek ontwerp - getuigt hiervan. Naast rechtstreekse DAC-deelnemers en D'66-leden is in de beginsel-programcommissie aan de discussie over deze beginselverklaring ook door DS'70-leden op persoonlijke titel - dus zonder binding voor hun partij - een bijdrage geleverd.

politiek en politieke partij

Politiek is het vormgeven aan de maatschappij. Een politieke partij is geen doel in zichzelf, maar middel tot inrichting van de maatschappij. Een politieke partij vindt daarbij haar bestaansrecht in een eigen tijds en onderscheidend politiek ontwerp ten opzichte van andere partijen. Zij heeft daarbij een communicatieve functie ten opzichte van de vele maatschappelijke ontwikkelingen, die telkenmale opnieuw in dit ontwerp vertaald dienen te worden. Het is vanuit dit gezichtspunt dat de vraag naar het eventuele bestaansrecht van een (nieuwe) partij beantwoord dient te worden.

Gegeven de ons hier toegemeten tijd kunnen wij slechts enkele kanttekeningen plaatsen.

vierde alternatief

Wij menen, dat nu in de achter ons liggende zestiger jaren gebleken is, dat de traditionele partijen niet tot een fundamenteel vernieuwingsproces van hun politiek ontwerp zijn gekomen, (de discussie over partijvernieuwing sinds de zestiger jaren is voornamelijk gegaan over allerlei organisatorische variaties in samenwerking tussen de partijen: (PAK, PVP, Volksfront en CDA), het thans aan de kleinere partijen/groeperingen is deze uitdaging tot het formuleren van een eigentijdse politiek ontwerp te aanvaarden. Dit zou kunnen door het huidige driestromenland in de politiek, uit te bouwen tot een vierstromenland.

Het is in dit kader; het streven naar een vierde alternatief, een doelstelling die DS'70 zich sinds haar "strategie-congres" in december - '74 gesteld heeft -

"74 gesteld heeft, dat leden vanuit DS'70 mede in het kader van de platformformule van het DAC pogen een bijdrage aan de discussie hierover te leveren. Evenals de discussie die leden vanuit DS'70 voeren met personen, groeperingen en partijen buiten het DAC, w.o. D'66 in ruimere zin en de beweging "Resoluut".

Vanuit DS'70 leggen wij derhalve voor de gedachtenwisseling de volgende ideeën ter discussie aan u voor.

politiek ontwerp

Wij kiezen als DS'70 voor een vierde alternatief, dat zich onderscheidt van liberalisme en socialisme doordat het zich heeft bevrijd van de emotionele en dogmatische lading die deze ideologiën aankleven; men zou in dit verband kunnen spreken van het politiek ontwerp van een ideologische doorbraakpartij. De concept-beginselverklaring-DAC spreekt over een partij van vrijzinnig democratisch signatuur. Het lijkt goed voor onszelf na te gaan wat hieronder wordt verstaan: Het begrip "vrijzinnig" heeft in religieus en politiek-historisch opzicht een specifieke betekenis. Indien dit begrip geschikt wordt geacht voor eigentijds gebruik, dan zullen wij ons fundamenteel moeten bezinnen op de actuele inhoud die wij er aan zullen geven. Zoals bijv. Mertens - politiek secretaris van D'66 - in een artikel in het septembernummer van "Socialisme en Democratie" heeft geschreven zou een pluriforme vrijzinnig democratische stroming tevens gezien kunnen worden als een exponent van het post-socialistisch reformisme. Een opvatting die DS'70 als partij, die naar traditie geworteld is in de sociaal-democratie, aanspreekt. "Vrijzinnig" en "liberaal" dienen ons inziens scherp onderscheiden te worden; aan een nieuwe liberale partij - naast de VVD, hoe dubieus het liberalisme in de VVD vaak ook is, een partij van z.g. "echte liberalen" kan geen behoefte zijn. Dit zou in de praktijk leiden tot een soort liberale partij ex art. 31 naast de VVD.

spilbeginselen

Sleutelbegrippen in de partij die ons voor ogen staat zijn:

1) vrijheid; 2) deelnemerschap; 3) solidariteit.

Het spilbeginsel van de vrijheid is primair van belang op geestelijk-cultureel terrein. Slechts in vrijheid kan de mens op het terrein van geloof, onderwijs, kunst en cultuur tot optimale ontplooiing komen. Het gaat daarbij om de keuze voor een open, veranderingsvaardige en pluralistisch ingerichte maatschappij. Hier ligt de verdienste van de erfenis van het liberalisme.

Het spilbeginsel van de vrijheid echter toegepast op economisch gebied is funest. Vrijheid in klassiek liberale zin op economisch gebied leidt tot een strijd tussen sterken en zwakken, waarbij de zwakken het onderspit delven. Hier dienen wij afscheid te nemen van het klassieke liberalisme.

Het socialisme echter toegepast op geestelijk-cultureel gebied als exclusieve, gesloten ideologie doet afbreuk aan het vrijheidsbeginsel en laadt in extremis zelfs de verdenking op zich te kunnen komen tot een staatsfilosofie met utopistische en totalitaire trekken. Hier dienen wij afscheid te nemen van het socialisme.

Het spilbeginsel van het deelnemerschap is van belang bij de besluitvorming en machtsverdeling op alle sectoren van het maatschappelijk leven: kerk, school, politiek, vakbeweging enz. Hier ligt het zuurdesem van een werkelijk democratische samenleving.

Enkel de reële mogelijkheid tot het gelijkwaardig deelnemen van zo veel mogelijk betrokkenen kan tot een verantwoorde ontwikkeling van de maatschappij en het vaststellen van door de mensen zelf gedragen omgangsregels leiden. Het spreekt vanzelf, dat het daarbij niet enkel gaat om een formeel kunnen (bijv. via staatsrechtelijke spelregels),

maar ook materieel (de mondige mens).

In deze visie wordt de overheid niet gezien als "autoritaire beslisser" (waartoe het socialisme nogal eens neigt), maar als organisator van de besluitvorming.

Het liberalisme heeft vanuit historisch perspectief voornamelijk aandacht gehad voor de formele democratie; het socialisme meer voor de materiële gelijkheid van mensen.

Wij dienen te staan voor een integrale aanpak: de volle democratie.

Tenslotte het spelbeginsel van de solidariteit. Dit beginsel is van doorslaggevend belang op het terrein van onze economische activiteiten. Het gaat hier niet om egoïstische zelfverzorging (halen, hebben, houden), maar om arbeidsdeling t.b.v. elkaar. Op economisch gebied behoot een ieder te werken voor de ander: nationaal en mondiaal. Gestreefd dient daarbij te worden naar samenwerkingsvormen associaties van producenten en consumenten. Hier liggen de wortels van een niet-gecorrumpeerd socialisme. Hier passen beginselen als overheidsinterventie (bijv. de SIR), lange termijnplanning, sociale grondrechten, het vechten voor een rechtvaardige inkomensverdeling.

Op sociaal-economisch terrein zal o.i. overigens de concept-beginselverklaring op onderdelen herzien moeten worden.

alternatief voor de polarisatie

Wij verwerpen in deze visie het denken in een tweedeling- zoals door liberalisme en socialisme gebeurd. Wij kiezen voor een open mentaliteit, die bewust kiest voor een rijkgeschakeerde maatschappij, voortdurende en geleidelijke verandering. Die een éénzijdige keuze voor een der zich telkenmale manifesterende polen van het menselijk bestaan afwijkt en oog heeft voor het permanente spanningsveld daartussen: individualisme - collectivisme, vrijheid gebondenheid, harmonie - conflict.

De maatschappij is complexer dan "links" en "rechts" cliché's doen vermoeden. Wij kiezen daarbij niet voor een centrumpositie of middenpartij, afgeleid van "links" en "rechts" of van het "confessionele midden" als resultante van het krachtenveld tussen de verschillende partijvleugels.

De keuze voor een open, sociaal-offensieve en probleemgeoriënteerde aanpak houdt in dat men - in clichétermen - soms "links" en soms "rechts" uitkomt. Programmatisch radicaal ten opzichte van de Club van Rome-problematiek, leefbare binnensteden, de positie van achterliggende groepen; maar ook; voor de NAVO en een realistische buitenlandse politiek. Wij dienen de "nerveuze maatschappij-omwentelaars" "links" (PPR, NL) en de behoudzuchtigen (VVD) "rechts" te laten liggen. Essentieel in onze visie is dat op zichzelf zinvolle spelbeginselen niet toegepast worden óók buiten het terrein waarop ze toegepast behoren te worden. Deze grensoverschrijdingen a.h.w. waardoor zowel liberalisme als socialisme zich kenmerken, dienen vermeden te worden. Een evenwichtige afweging van deze beginselen, gepaard aan een integrale aanpak (volle democratie) dient ons voor ogen te staan.

Met deze vooralsnog zeer ruwe schets, waarbij een dankbaar gebruik is gemaakt van een aantal gedachten die ontwikkeld zijn in de "Stuurgroep Democratie" van DS'70 door leden als o.m. Belinfante, Lievegoed en Nipperus is gepoogd aan te geven hoe wij ons kunnen kenmerken door een onderscheidende aanpak t.o.v. liberalisme en socialisme. De levenskansen van een vierde alternatief zullen uiteraard niet alleen door o.m. DS'70 en het DAC bepaald worden. De ontwikkelingen in andere partijformaties zullen mede bepalen hoe groot de ruimte is

in het politieke veld .

in het politieke veld en of er van een gematigde hervormingspartij als vierde alternatief een voldoende wervend appèl kan uitgaan. Is er ruimte naast (niet tussen) VVD, PvdA en confessionelen.

Pv.dA: De botsing tussen radicalen en gematigden lijkt door te gaan. De discussie over issues als Portugal, DDR, NAVO zijn daar telkens weer nieuwe illustraties van. De matigende invloed van D'66 is in '77 waarschijnlijk niet meer aanwezig; de radicaliserende invloed van de PPR daarentegen wel. Met name op internationaal terrein begint de PvdA een onzekere factor te worden. De principiële verwerpelijkheid van dictatoriale systemen, of zij nu van "links" of van "rechts" komen, lijkt een punt van discussie te worden blijkens recente uitspraken van partijvoorzitter Ien v.d. Heuvel. Hoe zullen de gematigden in de PvdA hierop reageren ?

VVD: Een partij met forse electorale winst over de afgelopen jaren, maar tegelijk fors politiek verlies. Geen partij die thans expliciet uitspreekt met de VVD in coalitieverband te willen samenwerken. De VVD heeft zich in een gisoleerde positie gemanoeuvreerd en staat waarschijnlijk voor een langdurige oppositieperiode. Zij is voorts in haar beleid tot concentratiepunt van conservatieven verworden; mensen als Langman en wellicht ook Vonhof, of een organisatie als de JOVD en de groep rond "Liberaal Reveil" verkeren in de schaduw van het beleid. Hoelang zullen zij zich nog thuis voelen binnen de VVD ?

CDA: De poging tot restauratie van het confessionalisme in de politiek via het CDA, lijkt vooralsnog de hobbel van "open" versus "gesloten" partij niet te kunnen nemen. Een "CDA-SDA-operatie", dat wil zeggen een omvorming van "Christen Democratisch Appèl" naar "Sociaal Democratisch Appèl" blijkt niet mogelijk te zijn. Hoe positioneert zich nu de KVP ? De enige redding op termijn voor de KVP zou wel eens kunnen zijn - zoals bepleit door Van den Berg in "NRC/Handelsblad van 6 september j.l. - een omvorming tot open partij gepaard gaande aan een alliantie met het "vierde alternatief". Wij zien het nog niet gebeuren. Hoe dan ook, tezamen of afzonderlijk valt te verwachten dat de confessionele partijen verder structureel verlies zullen blijven boeken.

moment van eventuele partijvorming

Deze situatieschets brengt ons tevens bij de resolutie in de congressstukken, waarin bepleit wordt "de oprichtingsvergadering van de partij (een nieuwe partij) omstreeks februari '76 te houden". Dit voorstel lijkt ons niet van wijs beleid getuigen. Alvorens überhaupt een procedure tot vorming van een nieuwe partij in werking te zetten dient eerst definitief duidelijk te zijn, dat er in mentaliteit, beginselen en programma voldoende verwantschap is tussen de potentiële partijen en groeperingen tot wie DS'70 zich vanuit haar doelstelling: te komen tot een vierde alternatief, en het DAC zich vanuit zijn doelstelling: zijn platformformule, beiden richten. Daarnaast dient meer inzicht te zijn in wat de partijpolitieke ontwikkelingen (zie boven) in brede zin voor consequenties kunnen hebben. Zoals gezegd, wat zijn de implicaties van: wel of geen CDA ? Hoe zullen de ontwikkelingen zijn binnen de PvdA: radicalisering of matiging ? Hoe liggen de standpunten terzake van coalitievorming ? Voorts: vormt "Resoluut" zich om tot een zelfstandige partij of niet ? Hoe zal de positiebepaling van andere groepen (dan rond het DAC) binnen D'66 zijn (zie recente voorstellen HB van D'66) ? Enige helderheid over deze vragen zal nauwelijks voor de zomer '76 mogelijk zijn. Pas nadat op deze en andere vragen - meer i.h.b. ook op procedureel vlak tussen de potentiële partijen en groeperingen - een aanzet tot een antwoord is gegeven kan de vraag naar wenselijkheid tot effectivering van de -

ring van de oprichting van een nieuwe partij aan de orde komen. Het zou niet van verstandig beleid getuigen dit mogelijke proces te bruskeren door een aantal opties uit te sluiten, hetgeen de implicatie zou zijn van een te vroegtijdige oprichting van een nieuwe partij. De besluitvorming hierover dient in breder kring dan thans mogelijk is plaats te vinden, evenzo wat betreft de besluitvorming over de naamgeving en het definitief vaststellen van een beginselverklaring. Een "concurrentie-verhouding" tussen de potentiële partners in het kader van een vierde alternatief dient zoveel mogelijk vermeden te worden.

perspectieven

Partijvernieuwing - de achter ons liggende periode bewijst het - is een karwei voor knokkers en volhouders. Wij hebben getracht aan te geven dat de "politieke ruimte" voor een vierde alternatief, gefundeerd op een onderscheidend en eigentijdse politiek ontwerp, in beginsel voorhanden is.

De post-industriële maatschappij die zich thans aandient vraagt om een ander antwoord dan de heropleving van oude ideologiën (liberalisme, socialisme), die geënt zijn op de industriële maatschappij.

Door de deconfessionalisering (ruim 20% van het electoraat sinds '46) en in mindere mate het teruglopen van de "traditionele vijf" (PvdA, VVD, KVP, ARP, CHU) als blok van vijf is een kiezersmarkt ontstaan, waarvan binnen deze vijf voornamelijk de VVD en daarbuiten meer incidenteel partijen als D'66 en DS'70 hebben geprofiteerd.

Aan het "vierde alternatief" de opgave, electoraal gesproken, deze ruimte te bezetten. Het bestaan van partijen als vroeger de Vrijzinnig Democratische Bond en later D'66 en DS'70 rechtvaardigt de veronderstelling dat er onder het electoraat ook een (mentaliteits)stroming is die potentieel in een vierde alternatief, naast: liberalisme, socialisme en confessionalisme een onderdak zou kunnen vinden.

DS'70 is bereid vanuit haar doelstelling aan een dergelijke "creatieve mutatie" haar bijdrage te leveren.

Duidelijk zal zijn, dat dit eventuele proces van samenbundeling en integratie tot een nieuwe partijpolitieke formatie alleen dan kan slagen indien het niet een optelsom wordt van oude partijen en groeperingen, doch alleen indien er sprake is van een transformatie los van oude bindingen op basis van een duidelijk politiek ontwerp.

Verwacht kan worden dat naast het (voormalig) electoraat van de in het kader van het vierde alternatief genoemde groeperingen en partijen van een gematigd hervormingsgezinde partij een wervend appel zal uitgaan op vele daarbuiten w.o. CDAers en gematigde PvdAers.

=====